

UNA ALTRA ESGLÉSIA ÉS NECESSÀRIA I POSSIBLE

TORNAR A MEDELLÍN

JON SOBRINO

San Salvador, El Salvador

1. La profecia: “una altra Església és necessària”

Hi ha moltes coses bones a l'Església d'Amèrica Llatina: trobades recents a l'Equador en record de Leonidas Proaño, a Chiapas, celebrant amb don Samuel Ruíz, a San Salvador en el XXX aniversari del martiri de Monsenyor Romero. I sobretot la vida, el treball, l'entrega, l'aguant, l'esperança i la fe d'innombrables persones i comunitats.

Però tampoc es pot amagar el deteriorament a l'Església i el seu declinar comparant-la amb Medellín. Per tal que una altra Església sigui *possible*, abans és *necessària* la conversió, cercar fonts d'aigües vives i, quan n'hi ha hagut, *tornar-hi*. Entre nosaltres, tornar a Medellín. Allà i aleshores es va esdevenir una irrupció dels pobres i de Déu en ells. Això va engendrar una nova Església, comunitats, bisbes i sacerdots, vida religiosa, seminaris, moviments de laics i laïques, teologia, pastoral, litúrgia i sobretot màrtirs que recordaven Jesús. No havia passat mai res de semblant.

Medellín no ha pas desaparegut del tot, però en el seu conjunt, sobretot en la seva dimensió institucional i jeràrquica, l'Església se n'ha anat distanciant, això quan no li ha girat l'esquena, amb notables excepcions. Més aviat han proliferat moviments espiritualistes i integristes, mundans i aliens al Jesús de l'evangeli.

Per les seves exigències no és fàcil de mantenir viu “Medellín”, com no ho és mantenir viu l'evangeli. Però a més, en contra seva hi ha hagut campanyes, dures i duradores, per part dels poderosos del món, i de vegades de l'Església institucional. Als setanta se li va declarar la guerra. Puebla va aconseguir de mantenir-lo amb dignitat. A Santo Domingo l'oblit ja no es pogué amagar. A Aparecida, es varen donar passos envers la reversió. Se n'ha recuperat una mica l'alè, però no pas prou.

La conversió a Medellín s'ha d'historiar, sens dubte. Els pobres que irrompen avui no són només *carents*, sinó *exclusos*, *indígenes* i *afroamericans*, cada vegada més *done*s i *nens*. El Déu que irromp és el de Jesús, però amb tot el respecte envers el d'altres religions. Aquesta historització és necessària, però no fa pas obsolet Medellín: en el pobre i en el crucificat, i juntament amb

ells, hi ha Déu. Com en Isaïes i Amós *els oprimits* són al centre, unifiquen tots els seus oracles. Medellín no va pas suprimir res, però, com Jesús, va posar-ho tot en el seu veritable lloc.

L'exigència de tornar a Medellín, pot semblar un disbarat. Amb els canvis històrics que s'han produït, cap mimetisme és possible, i a més no és desitjable, doncs acaba amb l'esperança sempre nova. Però s'han de recordar tres coses: 1. Salvades les distàncies també seria un disbarat intentar *tornar a la Pasqua de Jesús*, sobretot tornar *al crucificat* –cosa que succeeix amb molta dificultat, no per ser *passat*, sinó per ser *creu*– 2. En somiar un futur millor, els profetes es remetien a l'origen, no pas per succeir en el passat, sinó per ser *principi* que principià realitats salvífiques. Parlaven així d'un *nou* èxode, recordant la realitat i les exigències que van acompanyar l'*antic*. 3. Mai com a Medellín –i Monsenyor Romero- l'Església ha superat amb més eficàcia les temptacions que l'amencen des del començament: el *docetisme*, és a dir, la *irrealitat* en el seu estar en el món; i el *gnosticisme*, és a dir, la *irrealitat* en oferir salvació, temptació que Marc veié amb tota claredat des del començament i per això va presentar Jesús immanipulablement *real*. Ni tan sols en el concili l'Església fou tan real com a “Medellín”. I no s'ha d'oblidar el que diu Comblí: “un altre Medellín pot ocórrer”.

2. La utopia: “una altra Església és possible”

També hi ha esperança, però no pas de qualsevol Església *altra*. Esmentem algunes dimensions d'aquesta Església, per la que s'ha de treballar, insistent, dialècticament, només en alguns punts que impliquen conversió i utopia.

a) *Una Església de pobres sofrents*. És el principi fundacional. Una Església llatinoamericana, inserta, de mestissos, indígenes i afroamericans, juntament amb europeus. Església local amb la seva pròpia cultura, oberta a d'altres, més a les d'Àfrica i Àsia. Evangelitzadora, moguda per l'Esperit a anunciar als pobres la bona nova, i –sense ignorar l'esperit de l'any de gràcia– a amenaçar amb males notícies els poderosos i opressors, de manera que Lc 6, 20.-26 impedeixi

volatilitzar a Mt 5, 3-11, i siguin *els pobres amb esperit*. Evangelitzadora en pobresa, sense poder i desposseïda de l'*arrogància* davant d'altres esglésies i religions. Que religiosos i religioses es prenguin seriosament la pobresa que varen prometre, i que la seva jerarquia es preguntí, com ho va fer a Medellín, si viu o no en pobresa. Una Església respectuosa i amiga de la raó i de la llibertat dels pobres, sense infantilitzar-los per tal que una fe adulta no posi en perill la seva introjectada submissió a l'autoritat eclesial. I sobretot, una Església que entri en el món dels pobres, es commogui amb els seus patiments, els faci seus, els consideri com quelcom darrer, toqui allò històric darrer i així sigui *teològic*.

b) *Una Església del poble*. "Difícil parlar de Monsenyor Romero sense parlar del poble", deia Ellacuría. Que l'Església sigui ella mateixa poble, no institució. Propera a tothom, però més als grups populars. Que consideri els pobres gestors del seu destí, conscients, organitzats i actius per lluitar per la veritat i la justícia, també juntament amb universitats, tant de bo amb seminaris. Església profeta, amb l'ajuda de la doctrina social, però tenint abans la vista en el patiment dels oprimits. Església que unifica Déu i el poble, com Monsenyor Romero en la seva darrera homília a la catedral: "En nom de Déu, i en nom d'aquest sofert poble, els laments del qual pugen fins al cel cada dia més tumultuosos: us suplico, us prego, us ordeno, en nom de Déu: plegui la repressió".

c) *Una Església de dones*. Deixar i fomentar que parlín, encara que faci mal el que diguin, precisament perquè és veritat. Sense les dones l'Església s'enfonsa –i moltes vegades el país sencer–. Ofereixen una entrega, finor i senzillesa de les que n'hi ha dèficit a la institució. No irrespetar-les amb exegesis simplistes per continuar com estem, i per fer monopoli d'homes el poder sagrat que atorga el ministeri.

d) *Una Església de "bons pastors"* –problema que no es pot amagar– amb noves actituds que configurin la jerarquia: fraternitat, llibertat i gaudi en contra de la submissió, imposició i por a Roma; el sabor del "pacte de les catacumbes"; anar de la mà dels pobres, no pas dels potentats. I la col·legialitat primera, la de l'amistat entre ells, com a Ríobamba el 1976, i en el carrer Washington, Puebla, el 1979. Amb l'agraïment als seus germans, "pares de l'Església llatinoamericana", quatre d'ells màrtirs: Angelelli, Ponce de León, Romero, Ramos –don Hélder i Casaldàliga, se salvaren per error

dels assassins–. I amb l'agraïment a Pau VI a Mosquera i Medellín.

e) *Una Església de Jesús*, el de Natzaret, que no quedi diluït entremig de tota mena de devocions. Que continuï viu el Jesús que va irrompre amb els pobres i amb el seu Déu, que tant de gaudi va causar als pobres i tanta por als seus opressors. I que no succeeixi allò que va dir el gran inquisidor: "Ves-te'n i no tornis més". S'ha de seguir aquest Jesús. És camí vers el Crist i la salvaguarda que Crist no acabi essent una altre símbol de poder.

f) *Una Església de Déu*, el d'aquestes cites. Guamán Poma: "Déu, del més petit en guarda memòria". Puebla: per ser pobres "Déu els defensa i els estima". Monsenyor Romero: "Qui em digui, germans, que el fruit d'aquesta prèdica fos que cadascun de nosaltres ens anéssim a trobar amb Déu i que visquéssim l'alegria de la seva majestat i de la nostra petitesse". Casaldàliga: "Tot és relatiu menys Déu i la fam".

g) *Una Església de màrtirs, de misericòrdia conseqüent amb els pobres*. És el que més ha caracteritzat l'Església de Medellín. Amb això es tanca el cercle que va començar amb el patiment dels pobres: un immens núvol de testimonis, bisbes, sacerdots, religiosos, innumbrables laics i laïques, cristians i cristianes admirables. El màrtir és el "més gran amor" i no es pot anar més enllà, però es pot precisar. A Amèrica Llatina, no han pas donat la vida per qualsevol amor sinó per defensar a víctimes, majories pobres, innocents, indefenses. Aquesta Església ha estat martirial per ser, com Jesús, misericordiosa fins al final. Els màrtirs són els conseqüentment misericordiosos, els pares i mares de l'Església llatinoamericana. Fan que el deteriorament no sigui més gran, i d'ells i elles en continua vivint el millor de la nostra Església. Canvien els temps, però continua essent necessària la templança martirial: la decisió a arriscar i a no defugir conflictes per defensar milions de víctimes.

Déu sap en quina mesura "una altra Església és possible", però Ellacuría sí que va tenir esperança fins al final en una civilització de la pobresa i en una Església dels pobres. I en Déu. "Homes nous, que continuen anunciant fermament, encara que sempre a les fosques, un futur sempre major, perquè més enllà dels successius futurs històrics s'entreveu el Déu salvador, el Déu alliberador".

